

krismedvetande

Trots att orosmolnen hopar sig är myten om den svenska moraliska överlägsenheten livskraftig. Vi svenskar är inte så materialistiska som köpgalna amerikaner och statusfixerade västtyskar. Vi har sinne för djupare värden i livet än engelsmännen med sin fotboll. Vi har ett internationellt engagemang utan motstycke – se bara på vår u-hjälp!

Så lyder myten. Verkligheten är en annan.

Sverige är förmodligen världens mest konsumtions- och standardfixerade land. "BNP-ökning", "innehållet i lönekuvertet" och "konsumtionsutrymme" är numera några av den dagliga debattens vanligaste uttryck. Ishavsblå frysskåp (avocadogrönt är ute nu), ny Volvo och större stereo till sommarstugan är långt viktigare mål i livet än god utbildning åt barnen eller drägliga villkor för gamla mamma på långvården. "Konsumismen" har blivit religion, i den mån någon trosriktning alls längre har chans i Sverige.

Så länge resurserna stadigt har ökat har vi kunnat leva så här. Men vad händer i ett så materialistiskt inriktat samhälle som det svenska när det inte längre finns en växande kaka att dela? Eller när det ekonomiska utrymmet kanske till och med börjar krympa så att frågan inte längre gäller vem som ska få mer utan vilka som ska avstå?

Det finns ett inte alltför avlägset exempel på hur en nation kan fungera under tilltagande kris. Storbritannien har under nästan hela 70-talet lidit av vad som kan komma att bli också Sveriges öde: en genom stagnerande industriproduktion och alltför hastigt växande offentlig sektor framtvungen ekonomisk tvinsot. Den har drabbat alla engelsmän genom sjunkande reallöner och allt mörkare framtidsutsikter.

Det här konfunderar många svenskar som besöker Storbritannien. Hur står folk ut med så dåliga ekonomiska villkor, arbetslöshet, ur svenskt perspektiv usla bostäder och inte mycket mer att se fram emot än lördagens fotbollsmatch? Det är en motiverad fråga. Den visar lika mycket på den frågandes belägenhet som engelsmännens.

Det finns uppenbarligen hos dessa – och många andra folk också – känslan av att livet inte helt står och faller med den materiella levnadsstandarden. Det finns fortfarande en känsla av samhörighet, av att samvaron med andra människor kan ha ett väldigt värde, om det så bara gäller ett glas öl på kvarterspuben. Där finns övertygelsen att var och en har en uppgift att fylla i det sociala mönstret, vid sidan av alla offentliga insatser, oavlönade insatser som läxläsare i skolan, som hemhjälp åt sjuka och gamla anhöriga, som aktivist i kvarters- och grannskapsföreningar. Att det i Sverige skulle finnas motsvarande känslor är inte uteslutet – även om den första TV-fria strejkveckan snarare resulterat i raseri över att gemenskapen framför TV:n raserats.

Det här är varken ett försök att glorifiera andra nationer eller plädera för materiell fördragsamhet i Sverige. Det finns naturligtvis stora grupper av svenskar som med all rätt inte känner sig träffade av syrliga antydningar om

materiellt överflöd, av det enkla skäl att de inte njuter av överkonsumtion. Det är snarare hela samhällsattityden som är klandervärd. Vi har köpt oss god nattsömn och enskild handlingsfrihet genom att till våra betalda ombud – politikerna – överlåta ansvaret för ur den enskildes synpunkt vitala frågor: barnomsorg, utbildning, sjuk- och äldreomsorg, bostadspolitik med flera områden. Hittills har vi kunnat kräva (mycket typiskt svenskt uttryck) att "samhället" ska ta hand om barn och äldre mot att de produktiva medborgarna avstår ytterligare någon procent av sitt konsumtionsutrymme till stat och kommun. Frågan är vad som händer när det inte längre finns några procent att avstå?

Debatten huruvida vi ska söka lösa morgondagens samhällsfrågor genom ökat medborgar-engagemang eller fortsatt funktionärsvalde börjar nu vakna till liv inom så gott som samtliga politiska läger. Det är ingen fråga som kan monopoliseras av ett visst parti, särskilt inte som hela problemställningen rymmer avgörandet om vilken roll politisering och politiskt beslutsfattande ska spela i det framtida Sverige. Kanske rymmer det begynnande 80-talet en mer hälsosam och mindre orakelmässig syn på de politiska mekanismernas betydelse för väl och ve i Sverige.

Johan Hjertqvist